

УДК 061.1ЄС:327(045)

Н.Б. Белоусова

кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка

Д. Квартенко

студентка 4 курсу відділення міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Досліджуються основні принципи, напрями, стратегічні цілі та особливості формування інформаційного суспільства на прикладі Європейського Союзу.

Ключові слова: інформаційна політика, інформаційне суспільство, Європейський Союз, інформаційно-комунікаційні технології.

Природним еволюційним етапом цивілізаційного розвитку є входження до інформаційної ери, де основними стратегічними ресурсами є знання та інформація. Саме ці компоненти стають основою нового – інформаційного суспільства, яке радикально відрізняється від попередніх цивілізацій. Забезпечення інформаційної безпеки, більше того – реалізація державної інформаційної політики унеможливаються у випадку несформованості інформаційного суспільства.

Поняття «інформаційне суспільство» було введено в науковий обіг на початку 1960- х рр. майже одночасно в США і Японії Ф. Махлупом і Т. Умесао. У 1970-ті та 1980-ті роки найбільший внесок у розвиток даної концепції зробили М. Порат, Й. Масуда, Т. Стоуньєр, Р. Катц і деякі інші вчені.

Розглядаючи виникнення і розвиток теорії інформаційного суспільства, не можна не зазначити, що ця концепція отримала найбільше визнання саме в 1970-80 рр., у період, що характеризувався швидким поширенням технологічних досягнень і значних успіхів країн, що засвоювали нову інформацію та знання [1]. Але починаючи з другої половини 1980-х рр., більшість американських і європейських дослідників почали акцентувати увагу на ролі і значенні не стільки інформації, скільки знань, що спонукало до появи цілого спектру нових визначень сучасного суспільства, серед яких такі, як «knowledge society», «knowledgeable society» та ін.

На сучасному етапі дослідженням сутності інформаційного суспільства займаються такі *науковці*, як О.В. Бервено, В.М. Геєць, А.А. Гриценко, В.Л. Іноземцев, М. Кастельс, В.Г. Кремін, В.І. Кушерець, А.А. Чухно та ін. Залежно від мети аналізу в центрі їхньої уваги опиняються певні характеристики нового суспільства, що має наслідком існування декількох основних підходів до сутнісних рис і головних наслідків становлення такого суспільства.

Метою даної статті є виявлення і характеристика стратегічних цілей, завдань і напрямків формування інформаційного суспільства на прикладі Європейського Союзу.

Європейський Союз є найвпливовішим об'єднанням держав у європейському регіоні, покликане забезпечувати їх інтеграцію в єдиний інформаційний простір. Дана інформаційна інтеграція здійснюється на основі концепції єдиної загальної інформаційної політики Євросоюзу. Вона являє собою ідеологію європейського співробітництва у сфері комунікацій, є втіленням програм і концепцій розвитку інформаційної сфери, спрямованих на співробітництво в галузі інформації та комунікації. Неможливо недооцінити роль ЄС у впровадженні ідей Інформаційного суспільства в сучасному світі. Уже під час переговорів в Маастріхті (Maastricht Treaty) з'явилась ідея створення Транс'європейської телекомунікаційної мережі

(Trans-European Network (TEN) for Telecommunications). У кінцевій угоді в грудні 1991 р. ця ідея була покладена в основу створення інших Транс'європейських Мереж (TENs): Транспортних, Енергетичних, транс'європейської мережі з навколишнього Середовища, оскільки в майбутньому передбачалося створення на основі всіх цих мереж Інформаційної мережі [2].

Одними з перших нормативно-правових актів, що регулюють питання становлення інформаційного суспільства в ЄС, є Резолюція Європейського Союзу «Біла Книга. Зростання, конкурентоспроможність, зайнятість: виклики та стратегії XXI століття» 1993 року, де визнається важливість ідеології інформаційної цивілізації, ефективність промислового розвитку на основі нових комунікаційних технологій, підвищення якості життя населення європейських країн, підкреслюється важливість державного контролю в комунікаційній сфері (передусім над супермагістралями) з урахуванням переваг приватного сектору.

Європейський Союз з 1994 р. визначив завдання побудови інформаційного суспільства як одне з найпріоритетніших. Інформаційна політика ЄС за свою основу має доктрину Європейського інформаційного суспільства, що була проголошена в 1994 році в доповіді М. Бангеманна «Європа і глобальне інформаційне суспільство: рекомендації для Європейського Союзу». Основна ідея документа – створення інформаційного суспільства на основі процесу європейської інтеграції для забезпечення економічної стабільності країн Європи, нових (інформаційних) виробництв; розв'язання соціальних проблем – зайнятості населення через створення нових робочих місць; надання можливостей для вільного доступу до глобальних мереж із метою освіти, охорони здоров'я та адміністративного управління [3].

Усвідомлюючи важливість нових тенденцій еволюційного розвитку, Європейська комісія прийняла програмний документ

“Шлях Європи до інформаційного суспільства” (1994 р.), у якому визначені принципи діяльності ЄС у галузі інформації і комунікації. Вони полягають у необхідності формування суспільної думки і підготовці європейської спільноти до усвідомлення реалій інформаційного суспільства; у створенні концепції європейської інформаційної політики та європейського інформаційного права; у забезпеченні вільного доступу до інформаційних послуг із широким спектром використання; упровадження багатомовності в інформаційній і комунікаційній діяльності, збереженні національної культурної самобутності та ідентичності.

У лютому 1995 року Єврокомісія заснувала Форум інформаційного суспільства (ФІС), основною метою якого є обговорення загальних проблем в економічній, соціальній, державній, освітній, культурній та технологічній сферах становлення інформаційного суспільства. А у 1996 у зв’язку з реорганізацією ЄК році було створено Генеральний Директорат ЄС з інформаційного суспільства [4].

Враховуючи як позитивну, так і негативну роль глобальної мережі Інтернет у становленні глобального та європейського інформаційного суспільства, особливої актуальності набуває проблема безпеки цієї мережі. Так, Єврокомісія прийняла Резолюцію про запобігання поширенню в Інтернеті інформації незаконного змісту, шкідливої для морального здоров’я суспільства в 1996 році, відповідно до якої поняття шкідливого змісту залежить від культурних традицій, а поняття незаконного змісту – від чинного законодавства.

Уже в 1997 році Єврокомісія зазначала, що інформаційним суспільством слід вважати:

1. Суспільство нового типу, що формується внаслідок глобальної соціальної революції та породжується вибуховим розвитком і конвергенцією інформаційних і комунікаційних технологій.

2. Суспільство знань, тобто суспільство, у якому головною

умовою добробуту кожної людини і кожної держави стає знання, що здобує завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню працювати з нею.

3. Глобальне суспільство, у якому обмін інформацією не матиме ані часових, ані просторових, ані політичних меж; яке, з одного боку, сприяє взаємопроникненню культур, а з другого – відкриває кожному суспільству нові можливості для самоідентифікації [5].

1998 року була започаткована П'ята рамкова програма Європейського Союзу з наукових досліджень і технологічного розвитку в межах ЄС на період 1998 – 2002 років. Її складовою частиною стала Програма «Технології інформаційного суспільства». Її принциповою відмінністю від попередніх програм є новий підхід, який полягає в тому, що результати наукових досліджень і розробок, здійснених у межах науково-технічних програм ЄС, повинні мати практичну цінність для звичайних громадян, впливати на їхнє повсякденне життя в таких соціальних сферах, як охорона здоров'я, навколишнє середовище, освіта і, насамперед, зайнятість.

1999 року ЄК зробила огляд подій на ринку електронних комунікаційних послуг ЄС і внесла низку пропозицій щодо можливих майбутніх регуляторних заходів для цього сектора. А в січні була випущена для обговорення Зелена книга «Державний сектор інформації: ключовий ресурс для Європи», основною проблемою якої було те, як інформація, зібрана державними відомствами та установами, могла б бути використана мультимедійною промисловістю для розробки нових продуктів і послуг і громадянами для кращого використання своїх прав. А 6–7 травня 1999 року в Будапешті на 104-й сесії Комітету міністрів Ради Європи була прийнята Декларація про Європейську політику в галузі нових інформаційних технологій. У декларації робиться акцент на сприяння для всіх максимально широкому доступу до нових інформаційних і комунікаційних послуг, забезпечення

безперешкодного доступу з використанням нових інформаційних технологій до інформації про місцеві, регіональні і національні адміністративні і юридичні служби і прямих зв'язків з ними [6].

У березні 2000 р. Європейська Комісія прийняла нову десятилітню програму “Електронна Європа” і “Електронна Європа – 2002”, метою якої було прискорення руху Європи до інформаційного суспільства. Головними напрямками, у межах яких було розроблено сектори й конкретні завдання програми, є такі:

- Надання доступу до цифрових технологій та Інтернету кожному громадянину, кожній оселі, школі, підприємству та державній установі.
- Подолання цифрової неосвіченості в Європі через культуру підприємництва, відкрити до застосування нових інформаційних технологій.
- Забезпечення соціальної лояльності до інформаційного суспільства.

План дій «Електронна Європа – 2002» («Електронна Європа плюс») визначив три головні цільові напрямки дій: дешевший, швидкий і безпечний Інтернет, інвестування в людей і навички, стимулювання використання Інтернету. Він був побудований на методології, яка складається з прискорення правових заходів, перефокусування існуючих фінансових програм підтримки і визначення ефективності дій. Додатково до цієї програми Комісія також представила послання «Робочі стратегії в інформаційному суспільстві».

Досить важливим є Лісабонський саміт країн ЄС, що проходив 23–24 березня 2000 року. На цій зустрічі були зазначені загрози й виклики розвитку для країн ЄС:

- 1) якісний стрибок у світовій економіці;
- 2) детермінована глобалізація;
- 3) становлення пост індустріальної (інтелектуальної) цивілізації, які впливають на всі сфери життєдіяльності

європейської спільноти та потребують радикальної трансформації європейської політики й економіки.

У березні 2001 р. Європейська Комісія у Стокгольмі представила нову програму «Е- Європа. Вплив та пріоритети». Була прийнята Резолюція щодо е-уряду та створена спеціальна група координації дій. План дій «Електронна Європа 2005» був прийнятий Європейською Радою 28 травня 2002 року в Севільї. Порівняно з попереднім планом він містив цілеспрямованіші дії. Насамперед це стосувалося введення юридичної бази для забезпечення конкуренції між різними технологіями, використання широкосмугових інфраструктур, створення стимулів для регіонів щодо використання найновіших технологій, розвитку електронних послуг національними адміністраціями, передусім у сфері освіти й охорони здоров'я [7].

10–12 грудня 2003 р. під егідою Генеральної Асамблеї ООН в Женеві була проведена перша стадія Світового саміту з питань Інформаційного суспільства. Метою цієї події стало прийняття країнами-учасниками двох стратегічних документів: “Декларації Принципів” і “Плану дій”, що стали насправді Конституцією інформаційного суспільства. У прийнятій “Декларації Принципів” визначені шляхи досягнення цієї мети, а саме: повномасштабне використання можливостей інформаційно-комунікаційних технологій, ліквідація розриву в цифрових технологіях, забезпечення універсального, масштабного, справедливого і доступного за ціною доступу до інформаційної інфраструктури і послуг. Основною метою II етапу саміту, що відбувся 2005 р. в Тунісі, стало рішення проблеми інформаційної нерівності і сприяння максимальному використанню потенціалу інформаційно-комунікаційних технологій для всебічного соціально-економічного розвитку.

2005 року було переглянуто Лісабонську стратегію та розроблено програму у сфері інформації під назвою «i2010». Щодо позицій цієї програми, то вони включали: 1) завершення

формування єдиного європейського простору, сформувані відкритий ринок для інформаційних продуктів і послуг; 2) посилення інновацій і зростання інвестицій у дослідженні інформаційно-комунікативних технологій для економічного зростання та поліпшення умов праці; 3) досягнення повністю сформованого всеохоплюючого інформаційного суспільства.

2010 року була прийнята нова програма «Електронна Європа» (Резолюція «і2010» – «Європейське інформаційне суспільство в 2010 році»). Відтак, до 2020 р. Європа повинна забезпечити:

1. модернізацію державних послуг у режимі он-лайн;
2. діяльність електронного уряду;
3. комп'ютеризацію освітньої сфери;
4. надання медичного обслуговування в електронній формі;
5. створення динамічнішого середовища для розвитку електронного бізнесу.

Інноваційною за змістом є Сьома рамкова програма ЄС 2007–2013 рр., якою передбачено підвищення конкурентоздатності європейської інформаційної індустрії та інших промислових галузей високих технологій для задоволення потреб суспільства й економіки. Програма забезпечить європейську науково-технологічну базу, трансформацію ІКТ для всіх сфер життєдіяльності європейської спільноти та стимулює інноваційний розвиток європейського інформаційного суспільства [8].

Отже, парадигма цивілізаційних змін зумовила входження суспільства в нову еру – інформаційну, де знання та інформація стали основним стратегічним ресурсом. Ці компоненти стали основою нового – інформаційного суспільства, або «суспільства знань», яке кидає все нові виклики для сьогодення. Європейський Союз є інтегруючим інструментом для всієї Європи, який розв'язує проблеми, пов'язані з появою інформаційного суспільства, і координує щодо цього питання країни та організації на глобальному, регіональному рівнях.

Європейський Союз є найвпливовішим об'єднанням держав у європейському регіоні, покликане забезпечувати їх інтеграцію в єдиний інформаційний простір. Дана інформаційна інтеграція здійснюється на основі концепції єдиної загальної інформаційної політики Євросоюзу. Неможливо недооцінити роль ЄС у впровадженні ідей інформаційного суспільства в сучасному світі. Уже з 1994 року Європейське Співтовариство поставило завдання побудови інформаційного суспільства в коло найпріоритетніших. Уперше ж ЄС почав підтримку розробок у дослідженні нових інформаційних і комунікаційних технологій на початку 1980-х років. Пізніше були розроблені численні документи і програми з інформаційного суспільства, які були покликані усунути бар'єри на шляху до встановлення нової інформаційної ери. Аналіз інформаційної інтеграції демонструє, що європейські країни умовно перебувають на першій стадії становлення інформаційного суспільства, яка супроводжується непростими колізіями подолання численних перешкод об'єктивного й суб'єктивного характеру, однак визначальним є те, що концепції європейської інтеграції на основі нового технологічного укладу стають пріоритетами регіонального співробітництва і національної політики. Тому завданням кожної країни окремо, і світового співтовариства в цілому є визначення такої інформаційної стратегії, яка могла б у майбутньому забезпечити поглиблення інформаційних процесів і дотримання прав людини у новій ері розвитку людства. І саме ЄС покликаний розробити й упровадити дану стратегію.

Література

1. Лайон Д. Інформаційне суспільство: проблеми та ілюзії // Сучасна зарубіжна соціальна філософія. – К., 1996. – С. 362–380.
2. Дмитренко М. Становлення інформаційного суспільства // Український науковий журнал «ОСВІТА РЕГІОНУ».
3. Зелінський М.Ю., Скалацький В.М. Інформаційне

- суспільство як новий тип організації життєдіяльності особистості // Теорія і практика управління соціальними системами : Щоквартальний науково-практичний журнал. – Харків : НТУ “ХПІ”. – 2002.– № 4. – С. 107–113.
4. Макаренко А.Є. Європейська інформаційна політика / А.Є. Макаренко. – К. : Наша культура і наука, 2000. – 368 с.
  5. Раков С.А. Освіта: компетентнісний підхід з використанням ІКТ [інформаційно-комунікаційних технологій] : Монографія / Харків. нац. педагог. ун-т ім. Г.С. Сковороди. – Харків: Факт, 2005. – 359 с.
  6. European Commission: Information and Communication Technologies [Електронний ресурс] // FP7 ICT Work Programme. – Режим доступу : <http://cordis.europa.eu/fp7/ict/>.
  7. Інформаційна політика ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zerna.at.ua/forum/18-14-1>
  8. European Commission: Information and Communication Technologies [Електронний ресурс] // ICT for Competitiveness & Innovation. Режим доступу: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/ict/index_en.htm.